

Ávarp stjórnarformanns

Árið 2020 var um margt einstakt og erfitt vegna heimsfaraldursins, sem ógnaði heilsu og lífi þjóða og batt efnahagslíf í klakabönd óvenju djúprar kreppu. Fyrir Gildi-lífeyrissjóð var þetta hins vegar gott ár hvað snertir algengustu mælikvarða á árangur lífeyrissjóða – ávöxtun og eignaaukningu. Eignir sjóðsins jukust um 103 milljarða króna og voru í lok árs 764 milljarðar. Nafnávöxtun eigna að frádregnum kostnaði var 13,6% sem skilar hreinni raunávöxtun upp á 9,7%. Þessi góða ávöxtun kemur í kjölfar enn betri árangurs ársins á undan þegar raunávöxtun var 12,1%.

Þessi tvö góðu ár hafa bætt bæði langtímaávöxtun sjóðsins og getu hans til að standa við skuldbindingar um framtíðargreiðslur lífeyris til sjóðfélaga. Hrein raunávöxtun eigna síðustu 5 ára var 5,7% og ávöxtun síðustu 30 ára var 5,0% – vel yfir 3,5% viðmiðinu sem lífeyrissjóðir setja sér.

Hjá samtryggingardeild Gildis fengu 15.907 einstaklingar ellilífeyri á árinu, 6.582 fengu örorkulífeyri, makalífeyrisþegar voru 2.060 og barnalífeyri fengu 1.118 einstaklingar. Lífeyrisgreiðslur sjóðsins á árinu námu tæpum 20 milljörðum króna en iðgjöld voru um 32 milljarðar. Fjárfestingartekjur ársins voru um 91 milljarður, meirihlutinn af erlendum eignum, en eignir sjóðsins í erlendri mynt eru tæplega 38% af heildareignum sjóðsins eftir talsverða aukningu á síðustu árum.

Áhrif kreppunnar

Þó uppskera ársins 2020 hafi verið góð hjá Gildi setti Kóvíd-kreppan mark sitt á starfseminu á árinu. Loka þurfti afgreiðslu sjóðsins tímabundið og afgreiða erindi í síma eða á netinu í auknum mæli, eða með bókuðum fundum. Þetta gekk þó vel. Margir sjóðfélagar misstu hins vegar vinnuna og lentu í greiðsluerfiðleikum. Hátt í 8.000 sjóðfélagar voru skráðir atvinnulausir í árslok og hafði þeim fjölgað úr tæpum 3.000 árið á undan. Þessu fylgdi að iðgjaldagreiðandi sjóðfélögum fækkaði um tæplega 2.800 á árinu, úr 54.700 í um 51.900. Gildi bauð lántakendum að frysta greiðslur af lánum sínum og nýttu 190 sjóðfélagar sér það. Um áramótin hafði þeim fækkað niður í 48 og fjárhæðin sem þá var enn í frystingu nam rúmlega 1,5 milljarði. Það voru um 2,6% af heildareftirstöðvum sjóðfélagalána. Um 420 sjóðfélagar nýttu sér heimild til að taka út séreignarsparnað hjá sjóðnum vegna kreppunnar og nam útgreiðslan einungis um 137 milljónum króna.

Á undanförunum árum hafa sjóðfélagar tekið veðlán hjá sjóðnum í ríkum mæli en á árinu varð breyting á því er bankarnir tóku að bjóða lægri vexti en lífeyrissjóðirnir. Því varð meira um uppgreiðslur sjóðfélagalána á árinu en töku nýrra lána (15,5 milljarðar á móti 14,5 milljörðum). Nýlega lækkaði Gildi vexti á sjóðfélagalánum á ný og rýmkaði skilyrði þannig að sjóðurinn býður nú vel samkeppnishæf lánakjör til sjóðfélaga.

Hluthafastefna

Gildi hefur að mörgu leyti verið leiðandi meðal lífeyrissjóða í framkvæmd hluthafastefnu sem felur í sér að Gildi sem eigandi beitir sér „í þeim tilgangi að stuðla að langtímahagsmunum og sjálfbærni og góðum stjórnarháttum þeirra félaga sem sjóðurinn fjárfestir í“, eins og segir í hluthafastefnu sjóðsins. Sjóðurinn kemur sjónarmiðum sínum á framfæri við stjórnendur viðkomandi fyrirtækja og beitir sér við val stjórnarmanna og í atkvæðagreiðslum á ársfundum fyrirtækja sem hann á eignarhluti í. Á heimasíðu sjóðsins er opinberlega skráð hvernig þessi framkvæmd hefur verið. Gildi hefur til dæmis beitt sér gegn óhóflegum hækkunum launa og fríðinda stjórnenda í einstökum

Stefán Ólafsson, stjórnarformaður Gildis-lífeyrissjóðs

félögum og sjóðurinn hefur selt sig út úr félögum sem ekki hafa haft góða stjórnarhætti í hávegum. Aðhald frá stórum eiganda í íslensku atvinnulífi, eins og Gildi er, og staða sjóðsins sem vörsluaðila almannahagsmuna á að skipta máli fyrir framgang heilbrigðra viðskiptahátta og samfélagslega ábyrgra stjórnarhátta í fyrirtækjum þar sem Gildi er meðeigandi. Framkvæmd hluthafastefnu og stefnu um ábyrgar fjárfestingar þarf því að vera öflug og árangursrík.

Hækkandi lífaldur kallar á ný viðmið

Þegar lífeyrissjóðirnir á almennum markaði voru stofnaðir um 1970 var meðalævi karla tæp 72 ár en kvenna um 77 ár. Nú lifa karlar að meðaltali um 9 árum lengur og konur tæpum 7 árum lengur. Þetta eru auðvitað ánægjuleg tíðindi sem hins vegar fela í sér nýjar áskoranir fyrir lífeyrissjóðina. Tekið hefur verið tillit til þessara breytinga að hluta á fyrri árum en hins vegar hefur dregist um of að byggja tryggingafræðilegt mat á getu sjóðanna til að standa við skuldbindingar sínar á nýjustu spám um ævilíkur. Það þarf að laga. Þó stóru lífeyrissjóðirnir hafi nú nokkurt borð fyrir báru til að taka á þessu (tryggingafræðileg staða Gildis er nú jákvæð um 4%) þá er þetta svo mikil lenging á greiðslutímabili ellilífeyris að það kann að kalla á breytingar á réttindakerfinu sem taka þarf afstöðu til á næstunni. Þannig þarf til dæmis að ræða í umhverfi sjóðanna og bakhjarla þeirra atriði eins og hækkun lífeyristökualdurs (valfrjálsa eða skilyrta), iðgjaldgreiðslur og réttindaávinning. Einnig hlutverk almannatrygginga. Háar örorkulíkur eru einnig viðvarandi áhyggjuefni lífeyrissjóða. Gildi er að umtalsverðu leyti lífeyrissjóður erfðisvinnufólks og því er tíðni örorku meðal sjóðfélaga meiri en hjá öðrum lífeyrissjóðum. Mikilvægt framlag ríkisins til að jafna örorkubyrði milli lífeyrissjóða dugir hins vegar ekki til að ná því marki að fullu.

Jöfnun réttinda og hlutverk almannatrygginga

Á árunum 2016 til 2018 voru iðgjöld til lífeyrissjóðanna á almennum markaði hækkuð til að jafna réttindi sjóðfélaga við það sem tíðkast hefur í opinbera geiranum, en miklu hefur munað á lífeyriskjörum starfsmanna þessara geira atvinnulífsins. Sá áfangi er fagnaðarefni fyrir lífeyrisþega framtíðarinnar, en hins vegar er rétt að hafa í huga að það mun enn taka hátt í 40 ár fyrir þessa jöfnun að koma að fullu til framkvæmda með árlegri uppsöfnun réttinda. Á meðan því marki er ekki náð er mikilvægt að almannatryggingar bæti vel við lífeyrisgreiðslur lífeyrissjóðanna, svo lífeyriskjör fólks af almennum markaði verði viðunandi. Ástæða er til að ætla að ríkisvaldið beiti skerðingum gagnvart greiðslum úr lífeyrissjóðum í of miklum mæli og að framlag almannatrygginga til lífeyrisgreiðslna sé því of lítið við núverandi skipan.

Starf stjórnar

Óháðir endurskoðendur árituðu ítarlega ársskýrslu Gildis að þessu sinni án nokkurra athugasemda, sem er fátítt. Hið sama má segja um úttekt endurskoðunarnefndar stjórnarinnar. Stjórnin hélt 22 fundi á árinu, auk tveggja daga stefnumótunarfundar í lok október. Stöðugildi hjá sjóðnum voru 39,5 og hafði fjölgað um 2,9 frá fyrra ári. Rekstrarkostnaður ársins er 1.056 m.kr. en var 937 m.kr. árið 2019. Launagreiðslur og rekstur tölvukerfa voru stærstu kostnaðarliðir. Rekstrarkostnaður hækkaði lítillega í hlutfalli við iðgjöld, enda fækkaði iðgjaldgreiðendum vegna Kóvíð-kreppunnar. Rekstrarkostnaður sem hlutfall heildareigna sjóðsins var áfram 0,15% eins og árið 2019. Árið 2018 var hlutfallið hins vegar 0,16%.

Stjórnarstarf í stórum lífeyrissjóði er krefjandi og krefst mikilla yfirferða gagna og skýrslna og oft á tíðum erfiðra ákvarðana. Umræður í stjórninni hafa verið opnar og málefnalegar og samstarf gott meðal stjórnarmanna og við stjórnendur og starfslíð sjóðsins. Fyrir það vil ég þakka sérstaklega. Einnig vil ég fyrir hönd stjórnar þakka sjóðfélögum sýndan skilning á erfiðum aðstæðum vegna faraldursins á árinu. Við sjáum vonandi fram á bjartari tíð á árinu 2021.